

Makale türü: Derleme makalesi**Article type:** Review article

Geliş tarihi 19.09.2024

Submitted date

Kabul tarihi 25.06.2025

Accepted date

Elektronik yayın tarihi 03.10.2026

Online publishing date

Atıf Bilgisi / Reference Information

Odabaş, E., Güdek, B., & Kalkan, S. (2026). Müzik Eğitimi Alanında Zihinsel Yetersizliği Bulunan Öğrencilere Yönelik Yapılan Lisansüstü Çalışmaların İncelenmesi. *Journal of History School*, 83, 3995-4019.

MÜZİK EĞİTİMİ ALANINDA ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ BULUNAN ÖĞRENCİLERE YÖNELİK YAPILAN LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ¹

Ezgi ODABAŞ², Bahar GÜDEK³ & Sinan KALKAN⁴

Öz

Zihinsel yetersizliği bulunan öğrencilere yönelik müzik eğitimi araştırmaları, müziğin eğitimsel, sosyal ve gelişimsel katkılarını ortaya koyması açısından önem taşımaktadır. Bununla birlikte, Türkiye’de bu alanda gerçekleştirilen lisansüstü tezlerin konu, amaç, yöntem ve çalışma alanları bakımından bütüncül olarak incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırmanın amacı, zihinsel yetersizliği bulunan öğrencilere yönelik müzik eğitimi alanında Türkiye’de gerçekleştirilen lisansüstü tezleri inceleyerek araştırmaların genel eğilimlerini ortaya koymaktır. Araştırmanın veri kaynağını, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nde erişilen lisansüstü tezler oluşturmaktadır. Tarama sürecinde “zihinsel yetersizlik”, “müzik” ve “müzik eğitimi” anahtar sözcüklerinin Türkçe ve İngilizce farklı kombinasyonları kullanılmış; araştırmanın amacı ve kapsamıyla uyumlu, birincil kaynak niteliğindeki tezler değerlendirmeye alınmıştır. Araştırma kapsamında toplam 12 lisansüstü tez incelenmiştir. Nitel araştırma yaklaşımına dayalı olarak gerçekleştirilen çalışmada, veriler doküman analizi yoluyla toplanmış ve betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. İncelenen tezler; yayın türü, yayın yılı, araştırmanın amacı, yöntemi ve çalışma alanı değişkenleri doğrultusunda

¹ Makale yazımı yazar etki oranı: 1.yazar: %34, 2. yazar: %33. 3. yazar: %33

²Öğr. Gör. Dr., Bayburt Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi, Müzik Bölümü, Yaylı Çalgılar Anabilim Dalı, ezgiodabas@gmail.com, Orcid: 0000-0003-0576-4977.

³Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, bahargudek@yahoo.com, Orcid: 000-0002-1174-9549.

⁴Doç.Dr., Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Zihin Engelliler Eğitimi Anabilim Dalı, snnkln35@gmail.com, Orcid: 000-0001-6890-6421.

sınıflandırılmıştır. Bulgular, tezlerin %75'inin yüksek lisans, %25'inin ise doktora düzeyinde olduğunu göstermiştir. Tezlerin çoğunluğunun eğitim amacıyla gerçekleştirildiği, deneysel ve betimsel yöntemlerin genel dağılımda eşit sayıda kullanıldığı belirlenmiştir. Bununla birlikte, yüksek lisans tezlerinde deneysel, doktora tezlerinde ise betimsel yöntemin daha fazla tercih edildiği görülmüştür. Çalışma alanları bakımından şarkı söyleme ve program geliştirme konularının öne çıktığı, müziksel algı alanının ise daha sınırlı biçimde ele alındığı belirlenmiştir. Ayrıca, 2010 yılından sonra araştırma sayısında artış görülmesine rağmen alanın farklı konu ve yöntemler bakımından geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda, gelecekte gerçekleştirilecek lisansüstü araştırmalarda müzikal yaratıcılık, çalgı çalma becerileri, rehabilitasyon ve terapi uygulamaları gibi alanlara yönelinmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Zihinsel Yetersizlik, Müzik Eğitimi, Sosyal Problemler, Özel Gereksinimli.

An Examination Of Postgraduate Studies Conducted On Students With Intellectual Disabilities In The Field Of Music Education

Abstract

Research on music education for students with intellectual disabilities is significant in revealing the educational, social, and developmental contributions of music. However, there is a need for a comprehensive examination of postgraduate theses conducted in Türkiye in terms of their topics, objectives, methodologies, and areas of focus. The aim of this study is to examine postgraduate theses on music education for students with intellectual disabilities conducted in Türkiye and to identify general trends in this body of research. The data source consists of postgraduate theses accessed through the National Thesis Center of the Council of Higher Education (YÖK). During the search process, different combinations of the keywords “intellectual disability,” “music,” and “music education” in Turkish and English were used. Theses relevant to the purpose and scope of the study and meeting the inclusion criteria were included in the analysis. A total of 12 postgraduate theses were examined. Adopting a qualitative research approach, the study employed document analysis for data collection, and the data were analyzed using descriptive analysis. The theses were classified according to publication type, publication year, research objectives, research methodology, and area of study. The findings revealed that 75% of the theses were master’s theses, while 25% were doctoral dissertations. The majority of the theses focused on educational objectives, while experimental and descriptive methods were used in equal proportions overall. Experimental methods were more common in master’s theses, whereas descriptive methods predominated in doctoral dissertations. Singing and curriculum development emerged as prominent research areas, while musical perception received comparatively limited attention. Although the number of studies increased after 2010, further research is needed to diversify research topics and

methodologies. Future studies should focus on musical creativity, instrumental performance skills, rehabilitation, and therapeutic practices.

Keywords: Intellectual Disabilities, Music Education, Postgraduate Theses, Document Analysis, Special Education.

GİRİŞ

Bir sanat dalı olan aynı zamanda insanlarda istendik yönde davranış değişikliği sağlamayı amaçlayan müzik, bireysel ya da toplumsal yaşamda içsel bazı duyguları, fikirleri, bakış açılarını, istekleri kelimelerin ötesinde ifade etmektedir. Eğitici, yaratıcı ve bölüştürücü gibi kavramların insanlar tarafından algılanmasında önemli bir yer edinmekte, insanlarda sesler vasıtasıyla duygusal alemler oluşturmaktadır (Uslu, 2009).

Müzik terapisi özel eğitim alanındaki bazı gruplarda öğretim uygulaması olarak kullanılabilir. Okuryazarlığın artması için, özel ve genel müfredatı öğretmek için ve istendik davranış değişikliğinde bulunmak için müzik terapisi kullanılmaktadır (Aharoni, 2015). Öğrenme engeli bulunan öğrencilerde akademik başarıyı, benlik kavramını, bilişsel işlem eksiklerini ve öğrenme sürecinin genel tutumunu müzik terapisinin pozitif yönde etkilediği görülmektedir (Sutela vd., 2016).

Zihinsel yetersizliği bulunan bireyler, bilişsel işlevler, iletişim, sosyal etkileşim ve uyumsal beceriler gibi farklı gelişim alanlarında bireysel özelliklerine bağlı olarak çeşitli eğitimsel gereksinimlere sahip olabilmektedir. Bu bireylerin öğrenme süreçlerinde karşılaştıkları güçlükler; gelişimsel özellikleri, eğitim ortamlarının niteliği, aile desteği ve çevresel koşullar gibi çeşitli etkenlere bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir (Kurt, 2006). Bu nedenle zihinsel yetersizliği bulunan öğrencilerin eğitiminde, bireysel farklılıkları ve gelişim düzeylerini dikkate alan, uygun öğretim yöntem ve teknikleriyle yapılandırılmış eğitim uygulamalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Eğitim süreçlerinin öğrencilerin yalnızca akademik kazanımlarını değil, aynı zamanda sosyal, iletişimsel ve duygusal gelişimlerini de destekleyecek biçimde düzenlenmesi, özel eğitim açısından önem taşımaktadır.

Müzik eğitimi, zihinsel yetersizliği bulunan öğrencilerin bireysel özellikleri ve öğrenme gereksinimleri doğrultusunda yapılandırıldığında, müziksel becerilerin geliştirilmesinin yanı sıra farklı gelişim alanlarının desteklenmesine katkı sağlayabilecek bir eğitim alanıdır. Ritim çalışmaları, şarkı söyleme, müzik dinleme, hareket, dans ve oyun gibi müzik eğitimi etkinlikleri, öğrencilerin müziksel deneyimlerini zenginleştirmeye ve eğitim sürecine katılımlarını

desteklemeye yönelik olarak kullanılabilir. Zihinsel yetersizliği bulunan çocukların müziğe ilgi duydukları ve müzik aracılığıyla kendilerini ifade etme, grup etkinliklerine katılma ve başarı deneyimi yaşama fırsatı bulabildikleri belirtilmektedir (Başar, 2016). Bununla birlikte, müzik eğitiminin öğrencilerin gelişim alanları üzerindeki olası katkılarının, kullanılan öğretim uygulamaları, etkinliklerin yapılandırılması ve öğrencilerin bireysel özellikleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu noktada müzik eğitimi ile müzik terapisi arasında kavramsal bir ayrım yapılması önem taşımaktadır. Müzik eğitimi, temel olarak bireylerin müziksel bilgi, beceri ve deneyimlerini geliştirmeye yönelik eğitimsel amaçlar doğrultusunda yürütülürken; müzik terapisi, belirli terapötik amaçlar çerçevesinde müziksel süreçlerden yararlanılan ayrı bir uygulama alanıdır. Bu iki alan; amaçları, uygulayıcıların nitelikleri, kullanılan yöntemler, değerlendirme süreçleri ve mesleki-etik sorumluluklar bakımından birbirinden farklılaşmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmada temel odak, zihinsel yetersizliği bulunan öğrencilere yönelik müzik eğitimi uygulamaları ve bu alanda gerçekleştirilen lisansüstü tezlerdir.

Türkiye'de zihinsel yetersizliği bulunan öğrencilere yönelik müzik eğitimi alanında farklı amaç, yöntem ve uygulama biçimleriyle lisansüstü çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar, müziksel becerilerin geliştirilmesi, şarkı öğretimi, ritim uygulamaları ve müziksel etkinliklerin çeşitli gelişim alanlarıyla ilişkisi gibi konulara odaklanmaktadır. Aktaş (2022), şarkı öğretiminin zihinsel yetersizliği bulunan bireylerin konuşma becerileri üzerindeki etkisini incelemiş ve altı bireyle 12 hafta gerçekleştirilen kulaktan şarkı öğretimi uygulaması sonucunda konuşma becerilerinde istatistiksel olarak anlamlı bir artış gözlemlemiştir. Başar (2016), 6–12 yaş aralığındaki orta ve ağır düzeyde zihinsel yetersizliği bulunan çocukların eğitiminde ses, ritim ve hareket uygulamalarını temel alan bir model geliştirmiştir. Çalışmada öğrencilerin kaba motor gelişimi, başarı duygusu, özgüven ve gruba aidiyet duygusu gibi alanlar ele alınmıştır. Karagöz (2019) ise ritim içerikli müziksel uygulamaların orta ve ağır düzeyde zihinsel yetersizliği bulunan bireylerin davranışları üzerindeki etkisini araştırmış ve çeşitli fiziksel, psikomotor, sosyal, bilişsel, uyumsal ve iletişimsel beceri alanları ile problem davranışlar bakımından sonuçlar ortaya koymuştur.

Söz konusu çalışmalar, zihinsel yetersizliği bulunan bireylere yönelik müzik eğitimi araştırmalarının farklı eğitimsel amaçlar ve uygulama biçimleri doğrultusunda yürütüldüğünü göstermektedir. Bununla birlikte, tek tek araştırmaların bulgularını ortaya koymak, Türkiye'deki lisansüstü araştırma birikiminin genel özelliklerini ve yönelimlerini açıklamak için yeterli

olmayabilir. Araştırmaların farklı konu alanlarına, yöntemlere ve hedeflere odaklanması; lisansüstü tezlerin yayın türü, yayın yılı, araştırma amacı, yöntemi ve çalışma alanı bakımından birlikte değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu tür bir inceleme, alanda hangi konuların daha fazla ele alındığının, hangi yöntemlerin tercih edildiğinin ve hangi alanlarda araştırma gereksiniminin bulunduğu belirlenmesine katkı sağlayabilir.

Türkiye'de zihinsel yetersizliği bulunan öğrencilere yönelik müzik eğitimi alanında gerçekleştirilen lisansüstü çalışmaların bütüncül biçimde incelenmesine duyulan ihtiyaç, araştırmanın temel gerekçesini oluşturmaktadır. Mevcut tezlerin farklı amaçlar ve uygulama alanları çerçevesinde yürütülmüş olması, bu araştırmaların ortak özelliklerinin ve farklılaşan yönlerinin sistematik bir çerçevede ortaya konulmasını önemli hâle getirmektedir. Lisansüstü tezlerin belirli değişkenler doğrultusunda incelenmesi, yalnızca mevcut araştırmaların sınıflandırılmasını sağlamakla kalmayıp gelecekte yürütülecek çalışmalar için araştırma konularının ve yöntemlerinin değerlendirilmesine de katkıda bulunabilir. Özellikle müzikal yaratıcılık, çalgı çalma becerileri ve farklı müziksel öğretim uygulamaları gibi alanların araştırılması, zihinsel yetersizliği bulunan öğrencilere yönelik müzik eğitimi araştırmalarının kapsamının geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'de zihinsel yetersizliği bulunan öğrencilere yönelik müzik eğitimi alanında gerçekleştirilen lisansüstü tezleri inceleyerek bu çalışmaların yayın türü, yayın yılı, araştırma amacı, araştırma yöntemi ve çalışma alanları bakımından genel özelliklerini ortaya koymaktır. Araştırma kapsamında, ilgili alanda gerçekleştirilen lisansüstü tezler doküman analizi yoluyla incelenmiş ve elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda çalışma, Türkiye'deki lisansüstü araştırmaların genel eğilimlerini ortaya koymayı, araştırma alanındaki mevcut birikimi bütüncül biçimde değerlendirmeyi ve gelecekte gerçekleştirilecek çalışmalara yönelik öneriler geliştirmeyi amaçlamaktadır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri, yazılı materyallerin sistematik olarak incelenmesine dayanan doküman analizi yöntemi aracılığıyla elde edilmiştir. Doküman analizi, araştırılması amaçlanan olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin incelenmesini kapsamaktadır (Yıldırım vd., 2000). Bu doğrultuda

araştırmada, zihinsel yetersizliği bulunan bireylere yönelik müzik eğitimi alanında hazırlanmış lisansüstü tezler incelenmiştir.

Araştırmaya dahil edilen tezlerin çözümlenmesinde betimsel içerik analizi kullanılmıştır. Betimsel içerik analizi kapsamında tezler; tez türü, yayın yılı, araştırma yöntemi, araştırma amacı ve çalışma alanı gibi önceden belirlenen kategoriler doğrultusunda sınıflandırılmış ve elde edilen veriler betimsel olarak raporlanmıştır. Bu süreçte, incelenen tezlerin temel özelliklerinin ve araştırma eğilimlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. Zihinsel yetersizliği bulunan bireylere yönelik müzik eğitimi alanında hazırlanan lisansüstü tezlerin tez türlerine göre dağılımı nasıldır?
2. İncelenen lisansüstü tezlerin yayın yıllarına göre dağılımı nasıldır?
3. İncelenen lisansüstü tezlerde kullanılan araştırma yöntemleri nelerdir?
4. İncelenen lisansüstü tezlerin araştırma amaçları hangi konu ve hedefler üzerinde yoğunlaşmaktadır?
5. İncelenen lisansüstü tezlerin çalışma alanları hangi temalar altında toplanmaktadır?

Araştırma soruları doğrultusunda tezlerin analizinde beş temel kategori kullanılmıştır. Tez türü kategorisi, incelenen çalışmaların yüksek lisans veya doktora tezi olma durumunu ifade etmektedir. Yayın yılı kategorisi, tezlerin hazırlandığı veya yayımlandığı yıllara ilişkin bilgileri kapsamaktadır. Araştırma yöntemi kategorisi, tezlerde kullanılan araştırma desenlerini ve yöntemlerini belirtmektedir. Araştırma amacı kategorisi, çalışmaların yöneldiği temel hedefleri ve inceleme alanlarını içermektedir. Çalışma alanı kategorisi ise tezlerde ele alınan konu ve uygulama alanlarını ifade etmektedir.

Bu kategoriler doğrultusunda elde edilen veriler, araştırmaya dahil edilen tezlerin ortak özellikleri ve farklılıkları bakımından karşılaştırılmıştır. Böylece zihinsel yetersizliği bulunan bireylere yönelik müzik eğitimi alanında gerçekleştirilen lisansüstü çalışmaların konu, yöntem, amaç ve çalışma alanları açısından genel eğilimlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın örneklem kümesini, zihinsel yetersizliği olan bireylerin müzik eğitimini konu edinen lisansüstü tezler oluşturmaktadır. Araştırmaya başlamadan önce araştırmanın amacı temelinde ne tür dokümanlara gereksinim duyulduğu ve bu dokümanlara hangi bilgi kaynaklarından erişebileceği belirlenmiştir. Bu bağlamda, Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi sistemindeki tezlere ulaşılması hedeflenmiştir. İlgili araştırmaların belirlenmesi amacıyla, ” zihinsel yetersizlik, müzik, müzik eğitimi” ifadelerinin farklı kombinasyonları, İngilizce ve Türkçe olarak, Ulusal Tez Merkezi veri tabanlarında taranmıştır. Veri toplama sürecinin ikinci aşaması olan dokümanların orijinalliğinin kontrol edilmesi aşamasında, belirlenen dokümanların araştırmanın konusu ve amacı çerçevesinde ilgili konuları kapsayıp kapsamadığına, elde edilen dokümanların birincil kaynaklardan elde edilip edilmediğine ve dokümanların kimler tarafından hazırlandığının belli olup olmadığına dikkat edilmiştir. Bu bağlamda, birincil kaynaklarda yer alan bilgilere atıf yapan ya da bu bilgileri rapor eden ikincil kaynaklar ile derleme, meta analiz çalışmaları elenmiştir.

Dokümanların İncelenmesi

Araştırmacılar, her bir dokümanın araştırma sorusu kapsamında ayrıntılı olarak incelenmesi amacıyla bir kodlama rehberi ve kontrol listesi geliştirmiştir. Kontrol listesi kodlayıcının adı, kodlama tarihi, yayın numarası, yayın tarihi, yazar(lar), yayın adı, yayın türü, özel gereksinimli çocuklarla yapılan müzik eğitime odaklanan deneysel araştırma, araştırmanın yöntemi, amacı gibi başlıklarından oluşmaktadır. Araştırmaya dahil edilen 12 doküman üç araştırmacı tarafından kodlama rehberi ve çizelgesi kullanılarak kodlanmıştır. Kodlama işlemlerini takiben her bir gözlemci tarafından kodlanan kontrol listelerinin karşılaştırılmasıyla kodlayıcılar arası güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Kodlayıcılar arasında güvenilirlik katsayısı (tutarlı olan madde sayısı / toplam madde sayısı x 100) formülüyle hesaplanmıştır. Kodlayıcılar arasındaki güvenilirlik katsayısı üç araştırmacının tutarlı olduğu durumlarda %98, en az iki araştırmacının tutarlı olduğu durumlarda ise %100 olarak hesaplanmıştır.

Etik Beyan

Bu çalışma, kamuya açık ikincil veri niteliğindeki lisansüstü tezlerin doküman analizi yoluyla incelenmesine dayanmaktadır. Araştırmada insan katılımcılardan veri toplanmadığı ve kişisel veri kullanılmadığı için etik kurul izni gerekmemektedir.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Bu bağlamda, her bir araştırmacı, 12 tez araştırmasında yer alan yöntem, katılımcılar, deneysel çalışma, bulgular ve sonuç kısımlarını ayrı ayrı okumuş ve raporlamıştır. Araştırmacıların kodlamaları arasında bir farklılık olması durumunda toplantı yapılarak ilgili dokümanlar yeniden incelenmiş ve uzlaşa sağlanmıştır. Bu aşamadan sonra her bir tez araştırmasından elde edilen veriler kontrol listesinde yer alan değişkenler altında raporlaştırılmıştır.

Tablo 1.

İncelenen tezlerin bibliyografik özellikleri

Kod	Yayın adı	Yazar	Yıl	Tez türü
1	Zihinsel Engelli Çocuklarda Müzik Dinlemenin Öğrenme Üzerindeki Etkisi	G. Kurt	2006	Yüksek lisans
2	6–12 Yaş Orta-Ağır Zihinsel Geriliği Olan Çocuklarda Ses, Ritim ve Hareket Uygulamaları	Ş. Başar	2016	Yüksek lisans
3	Dini Müzik Uygulamalarının Hafif Zihinsel Engelli Çocukların Öz Saygısına Olan Etkisi	A. Özsağır	2017	Yüksek lisans
4	Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklar İlkokul Müzik Dersi Öğretim Programının İncelenmesi ve Değerlendirilmesi	R. K. Bezdüz	1996	Yüksek lisans
5	Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Müziksel Algının Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi	G. Yılma	2010	Yüksek lisans

Müzik Eğitimi Alanında Zihinsel Yetersizliği Bulunan Öğrencilere Yönelik....

6	Ortaokul Düzeyinde Öğrenim Gören Özel Gereksinimli Çocuklarda Müzik Materyallerinin Kullanımı ve Müziksel Gelişime Etkisi	K. Gündüz	2019	Yüksek lisans
---	---	-----------	------	---------------

Tablo 1.

İncelenen tezlerin bibliyografik özellikleri (Devamı)

Kod	Yayın adı	Yazar	Yıl	Tez türü
7	Ritim İçerikli Müziksel Uygulamaların Orta ve Ağır Düzey Zihinsel Engelli Bireylerin Davranışları Üzerindeki Etkileri	M. Karagöz	2019	Yüksek lisans
8	Türkiye’de İlköğretim Düzeyindeki Eğitilebilir Zihinsel Engelliler İçin Müzik Eğitiminin Durumu ve Öğretim Programı Model Önerisi	C.Çakır Doğan	2011	Yüksek lisans
9	Zihinsel Yetersizlik Gösteren Bireylerin Orff Çalgıları Yoluyla Müzik Becerileri Öğretimi Üzerine Bir İnceleme	Z. Kaleci	2017	Yüksek lisans
10	Hareket ve Oyun Temelli Yapılan Müzik Eğitiminin Zihinsel Yetersizlikten Etkilenmiş Öğrencilerin Müzikal Becerilerine Etkisi	G. Öziskender Flinn	2020	Doktora
11	Türkiye’de Eğitilebilir Zihinsel	G. Yılma Şakalar	2017	Doktora

	Engelli Çocukların Özel Eğitim Müzik Derslerinde Kullanılabilecek Bir Bilgisayar Destekli Müzik Ders Modülü Tasarımı (İstanbul Örneği)			
12	Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerde Şarkı Öğretiminin Konuşma Becerilerine Etkisi	S. M. Aktaş	2022	Doktora

Tablo 1’de araştırmada kullanılan lisansüstü tezlerle ilgili yayın adı, yazar, yayın yılı ve tez türleriyle ilgili bilgiler verilmiştir.

Tablo 2.

Katılımcı, Yetersizlik Düzeyi, Amaç, Yöntem ve Müdahale/Alan Bilgileri

Kod	Katılımcı	Yetersizlik düzeyi	Amaç	Yöntem	Müdahale / Alan
1	4–6 yaş çocuklar	Orta düzey zihinsel yetersizlik olarak not edilmiş	Müzik etkinliklerinin öğrenme üzerindeki etkisini incelemek	Deneyssel	Bilgisayar uygulaması ve müzik etkinlikleri; öğrenme ve motor beceriler
2	6–12 yaş çocuklar	Orta-ağır düzey zihinsel yetersizlik	Ses, ritim ve hareket uygulamalarının gelişim üzerindeki etkilerini incelemek	Betimsel	Bireysel ve grup çalışmaları; ses, ritim, hareket ve kaba motor beceriler
3	Hafif zihinsel yetersizliği bulunan çocuklar	Hafif düzey	Dini müzik uygulamalarının öz saygı üzerindeki etkisini incelemek	Deneyssel	Dinleme ve söyleme uygulamaları; öz saygı
4	Eğitilebilir zihinsel	Eğitilebilir düzey	İlkokul müzik dersi öğretim	Betimsel	Müzik öğretim programı;

Müzik Eğitimi Alanında Zihinsel Yetersizliği Bulunan Öğrencilere Yönelik....

	engelli çocuklar		programını incelemek ve değerlendirmek		gözlem, anket ve kaynak taraması
5	Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklar	Eğitilebilir düzey	Müziksel algının ölçülmesi ve değerlendirilmesi	Betimsel	Beş farklı test; enstrüman bilgisi, çevresel sesler ve müziksel algı

Tablo 2.

Katılımcı, Yetersizlik Düzeyi, Amaç, Yöntem ve Müdahale/Alan Bilgileri (Devamı)

Kod	Katılımcı	Yetersizlik düzeyi	Amaç	Yöntem	Müdahale / Alan
6	Özel gereksinimli ortaokul öğrencileri	Özel gereksinim düzeyi belirtilmemiş	Müzik materyallerinin kullanımının müziksel gelişime etkisini incelemek	Deneyssel	Ön test-son test ve gözlem; müzik materyalleri ve müziksel gelişim
7	Orta ve ağır düzey zihinsel yetersizliği bulunan bireyler	Orta-ağır düzey	Ritim içerikli müziksel uygulamaların davranışlar üzerindeki etkisini incelemek	Betimsel	10 haftalık ritim eğitimi; fiziksel, psikomotor, sosyal, bilişsel, uyumsal ve iletişimsel beceriler
8	Eğitilebilir zihinsel engelli ilköğretim öğrencileri	Eğitilebilir düzey	Müzik eğitiminin durumunu incelemek ve öğretim programı modeli önermek	Deneyssel	Program modeli; ön test-son test; müzikal beceriler
9	Zihinsel yetersizliği bulunan bireyler	Belirtilmemiş	Orff çalgıları yoluyla müzik becerileri öğretimini incelemek	Deneyssel	Orff çalgıları; müzik becerileri performans formu
10	Zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrenciler	Zihinsel yetersizlik	Hareket ve oyun temelli müzik eğitiminin müzikal becerilere etkisini incelemek	Deneyssel	Hareket ve oyun temelli müzik eğitimi; çalgı çalma ve şarkı söyleme becerileri
11	Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklar	Eğitilebilir düzey	Özel eğitim müzik derslerinde kullanılabilecek bilgisayar	Betimsel	Bilgisayar destekli müzik modülü; hayvan sesleri,

			destekli ders modülü tasarlamak		hız, müzik aletleri ve çevresel sesler
12	Zihinsel yetersizliği bulunan bireyler	Belirtilmemiş	Şarkı öğretiminin konuşma becerileri üzerindeki etkisini incelemek	Betimsel	Kulaktan şarkı öğretimi; günlük tutma ve kontrol listesi; konuşma becerileri

Tablo 2’de araştırmada kullanılan lisansüstü tezlerdeki katılımcı bigileri, katılımcıların yetersizlik düzeyleri; yapılan araştırmaların amaç, yöntem ve müdehale/alan bilgileriyle ilgili bilgiler verilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde incelenen çalışmalardan elde edilen bulgular tablolar aracılığıyla sunulmaya çalışılmıştır.

Tablo 3.

Lisansüstü Tezlerin Dağılımı

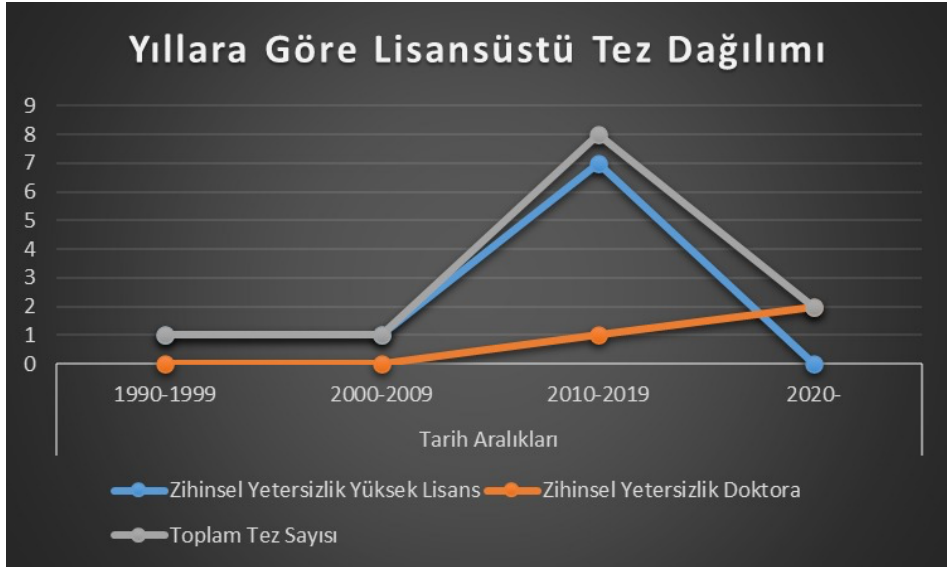
Hedef Kitle	Yüksek Lisans	Doktora
Zihinsel Yetersizlik	9	3

Tablo 3’e baktığımızda tez merkezi sisteminde bulunan lisansüstü tezlerin %75’ini yüksek lisans tezlerinin %25 ‘ini de doktora tezlerinin oluşturduğunu görüyoruz.

Tablo 4.

Yıllara Göre Dağılım

Hedef Kitle			Tarih Aralıkları			
			1990-1999	2000-2009	2010-2019	2020-
Zihinsel Yetersizlik	YL	1	1	7		
	DR	-	-	1	2	
Toplam			1	1	8	2

Şekil 1. Yıllara göre lisansüstü tez dağılımı

Tablo 4' de yapılan çalışmaların tarih aralıkları bulunmaktadır. Tabloya göre 2010 yılına kadar yüksek lisans tezi araştırması olmasına rağmen yayınlanmış hiç doktora tezi bulunmamaktadır. 2010 yılından itibaren ise iki alanda da tez yayını olmasına rağmen yüksek lisans tez sayısının doktora tez sayısından fazla olduğunu, bunların da hepsinin 2010-2019 yılları arasında olduğu görülmektedir. 2020 yılından sonra ise sadece doktora tez yayınları yapılmıştır.

Tablo 5.

Amaç ve Yöntemlerine Göre Dağılım

Hedef Kitle		Amaç				Yöntem	
		Rehabilitasyon ve Tedavi	Eğitim	Deneysel	Betimsel		
Zihinsel Yetersizlik	YL	2	7	5	4		
	DR	1	2	1	2		

Şekil 2. Amaç ve yöntemlerine göre lisansüstü tez dağılımı

Tablo 5’te yapılan lisansüstü tezlerin çoğunluğunun eğitim amacıyla yapılmasının yanında yöntem olarak deneysel ve betimsel yöntem sayısında eşitlik olduğunu görüyoruz. Ancak ayrı ayrı baktığımızda doktora tezlerinin çoğunluğunun betimsel yöntem kullanılarak yapılmış olduğunu, yüksek lisans tez araştırmalarının da çoğunluğunun deneysel yöntem kullanılarak yazıldığı görünmektedir.

Tablo 5’te yapılan çalışmaların dinleme, söyleme, ritim vurma, hareket ve oyun, müziksel algı ve program geliştirme alanlarında yapılan tezler olarak gruplandığı görülmektedir. Ayrıntılı olarak incelediğimizde ise toplamda en az müziksel algı ile ilgili en çok da şarkı söyleme ve program geliştirme ile ilgili çalışmalar yapıldığı söylenebilir. Yüksek lisans ve doktora tezlerini ayrı değerlendirdiğimizde ise doktora tezlerinde hareket ve oyun, program geliştirme ve söyleme alanlarında birer çalışma yapıldığı görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinde ise dinleme, söyleme ritim vurma, program geliştirme alanlarında ikiye ve hareket ve oyun ile müziksel algı alanında birer adet çalışma yapıldığı görülmektedir.

Tablo 6.

Çalışma Alanlarına Göre Dağılım

Alanlar						
Tezler	Dinleme	Söyleme	Ritim Vurma	Hareket ve Oyun	Müziksel Algı	Program Geliştirme
Dr-1				x		
Dr-2						x
Dr-3		x				
Y1-1	x					
Y1-2				x		
Y1-3	x	x				
Y1-4						x
Y1-5					x	
Y1-6		x				
Y1-7			x			
Y1-8						x
Y1-9			x			

Şekil 3. Çalışma alanlarına göre dağılım

Tablo 6’da incelenen tezlerin ele aldıkları müziksel alanlara göre dağılımı verilmiştir. Tabloya göre doktora tezlerinde müziksel algı, program geliştirme ve söyleme alanlarının ele alındığı görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinde ise dinleme, ritim vurma, hareket ve oyun ile müziksel algı alanlarında çalışmalar yapıldığı belirlenmiştir. Müziksel algı alanının hem yüksek lisans hem de doktora düzeyinde ele alındığı, buna karşılık dinleme, ritim vurma ve hareket ve oyun alanlarının yalnızca yüksek lisans tezlerinde yer aldığı görülmektedir. Program geliştirme alanında ise bir doktora ve bir yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Ayrıca bir yüksek lisans tezinde dinleme ve ritim vurma alanlarının birlikte ele alındığı görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, incelenen tezlerde farklı müziksel alanlara yer verilmesine rağmen çalışmaların özellikle müziksel algı, hareket ve oyun ile program geliştirme alanlarında yoğunlaştığı görülmektedir.

TARTIŞMA

Bu araştırmada, zihinsel yetersizliği olan bireylere yönelik müzik eğitimi alanında Türkiye’de gerçekleştirilen lisansüstü tezler; yayın türü, yayın yılı, araştırmanın amacı, yöntemi ve çalışma alanları açısından incelenmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin müzik eğitimine ilişkin akademik çalışmaların belirli konu alanlarında yoğunlaştığını, buna karşılık araştırma çeşitliliği ve kapsam bakımından

geliştirilmesi gereken yönlerin bulunduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda tartışma bölümünde, araştırma bulguları müzik eğitiminin özel gereksinimli bireylerin gelişimsel, eğitsel ve sosyal gereksinimleriyle ilişkili olarak ele alınmıştır.

Araştırmanın ilk bulgusu, incelenen 12 lisansüstü tezin %75'inin yüksek lisans, %25'inin ise doktora tezi olduğunu göstermektedir. Yüksek lisans tezlerinin doktora tezlerine göre daha fazla olması, zihinsel yetersizliği olan bireylerin müzik eğitimine yönelik araştırmaların lisansüstü eğitim düzeyinde daha çok yüksek lisans çalışmaları aracılığıyla yürütüldüğünü ortaya koymaktadır. Bu durum, alanın araştırmacılar tarafından ilgi gören bir çalışma alanı olduğunu göstermekle birlikte, doktora düzeyindeki araştırmaların sayısal olarak sınırlı kalmasının alana ilişkin kuramsal çerçevelerin, kapsamlı araştırma tasarımlarının ve uzun süreli uygulamaların geliştirilmesi bakımından dikkate alınması gereken bir konu olduğunu düşündürmektedir. Özellikle zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin müziksel becerilerinin gelişimi, müzik eğitiminin farklı gelişim alanlarına etkisi ve bireysel farklılıklara dayalı öğretim programlarının etkililiği gibi konuların doktora düzeyinde daha ayrıntılı biçimde ele alınması, alan yazının gelişimine katkı sağlayabilir.

Tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde, çalışmaların özellikle 2010-2019 yılları arasında yoğunlaştığı görülmektedir. 2010 yılı öncesinde yüksek lisans tezleri bulunmasına karşın doktora tezlerine rastlanmaması, alandaki akademik üretimin zaman içerisinde farklı lisansüstü eğitim düzeylerine doğru genişlediğini göstermektedir. 2020 yılı ve sonrasında ise incelenen tezler arasında doktora çalışmalarının yer alması dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, araştırma kapsamındaki tez sayısının sınırlı olması nedeniyle bu dağılımın Türkiye'deki tüm akademik araştırma eğilimlerini kesin biçimde temsil ettiği söylenemez. Ancak elde edilen bulgular, zihinsel yetersizliği olan bireylere yönelik müzik eğitimi araştırmalarının sürekliliğinin sağlanması ve farklı araştırma düzeylerinde desteklenmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Araştırmada incelenen tezlerin amaçlarına göre dağılımında, eğitim amaçlı çalışmaların rehabilitasyon ve tedavi amaçlı çalışmalardan daha fazla olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin müzik eğitiminde yalnızca müziksel kazanımlarının değil, aynı zamanda eğitim süreçlerine katılımlarının ve gelişimsel gereksinimlerinin de dikkate alındığını göstermektedir. Müzik eğitiminin eğitimsel amaçlarla ele alınması, müziksel becerilerin kazandırılmasının yanı sıra öğrencilerin iletişim, sosyal etkileşim, hareket ve katılım becerilerini destekleyebilecek öğretim süreçlerinin geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır. Çakır Doğan (2011), zihinsel

yetersizliği olan öğrencilere yönelik müzik eğitimi için öğretim programı önerisi sunarken, müziksel etkinliklerin öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olarak planlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, araştırmada eğitim amaçlı tezlerin daha fazla olmasıyla ilişkilendirilebilir.

Bununla birlikte, rehabilitasyon ve tedavi amaçlı çalışmaların sayıca daha az olması, müzik eğitimi ile müzik terapisi arasındaki amaç, uygulama ve uzmanlık farklılıklarının dikkate alınmasını gerektirmektedir. Müzik eğitimi, bireylere müziksel bilgi ve beceriler kazandırmayı hedefleyen eğitsel bir süreç olarak ele alınırken, müzik terapisi belirli terapötik amaçlar doğrultusunda yürütülen profesyonel bir uygulama alanıdır. Bu nedenle, zihinsel yetersizliği olan bireylerle gerçekleştirilecek araştırmalarda müzik eğitimi ve müzik terapisi uygulamalarının amaçları, yöntemleri ve değerlendirme ölçütleri açık biçimde tanımlanmalıdır. Gelecekte yapılacak çalışmaların, müziğin eğitsel ve terapötik bağlamlarını birbirinden ayırarak veya aralarındaki ilişkiyi açıklayarak tasarlanması, araştırma sonuçlarının daha doğru yorumlanmasına katkı sağlayabilir.

Araştırmada deneysel ve betimsel yöntemlerin toplamda birbirine yakın düzeyde kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte, yüksek lisans tezlerinde deneysel yöntemlerin, doktora tezlerinde ise betimsel yöntemlerin daha fazla tercih edildiği belirlenmiştir. Bu farklılık, yüksek lisans düzeyindeki çalışmaların belirli bir müziksel etkinliğin veya öğretim uygulamasının sonuçlarını incelemeye, doktora düzeyindeki çalışmaların ise alanın mevcut durumunu ve temel özelliklerini ortaya koymaya yönelmiş olabileceğini düşündürmektedir. Ancak araştırma kapsamındaki tez sayısının sınırlı olması nedeniyle yöntem tercihlerine ilişkin bu eğilimlerin nedenleri doğrudan açıklanamamaktadır.

Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerle gerçekleştirilen müzik eğitimi araştırmalarında deneysel çalışmaların önemi, belirli öğretim yöntemlerinin ve müziksel etkinliklerin öğrencilerin gelişimlerine yönelik etkilerinin incelenebilmesinden kaynaklanmaktadır. Nitekim Başar (2016), ses, ritim ve hareket uygulamalarına dayalı bir eğitim modeli aracılığıyla öğrencilerin kaba motor gelişimi, özgüven ve gruba ait olma duygularında gelişmeler rapor etmiştir. Benzer biçimde Karagöz'ün (2019) ritim içerikli müziksel uygulamalara ilişkin çalışmasında fiziksel, psikomotor, sosyal, bilişsel ve iletişimsel becerilerle ilişkili olumlu gözlemler aktarılmıştır. Bu çalışmalar, müziksel etkinliklerin farklı gelişim alanlarıyla ilişkisini inceleyen araştırma tasarımlarının önemini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, söz konusu bulguların farklı öğrenci gruplarında, farklı uygulama sürelerinde ve farklı değerlendirme araçlarıyla yeniden incelenmesi gerekmektedir.

Araştırmanın çalışma alanlarına ilişkin bulgularında dinleme, söyleme, ritim vurma, hareket ve oyun, müziksel algı ve program geliştirme başlıklarının öne çıktığı görülmektedir. Bu alanlar içerisinde şarkı söyleme ve program geliştirmeye yönelik çalışmaların daha fazla olması, araştırmacıların hem doğrudan müziksel katılımı sağlayan etkinliklere hem de öğrencilerin gereksinimlerine uygun öğretim süreçlerinin planlanmasına yöneldiklerini göstermektedir. Şarkı söyleme, zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin müziksel etkinliklere katılımını destekleyen bir uygulama alanı olarak değerlendirilebilir. Aktaş'ın (2022) şarkı öğretiminin konuşma becerilerine etkisini incelediği doktora tezinde, kulaktan şarkı öğretimi sonrasında katılımcıların konuşma becerilerinde istatistiksel olarak anlamlı bir artış bildirilmiştir. Bu sonuç, şarkı öğretiminin yalnızca müziksel kazanımlar bağlamında değil, müzik dışındaki belirli becerilerle ilişkili olarak da araştırılabileceğini göstermektedir.

Şarkı söyleme alanındaki çalışmaların görece fazla olması, bu etkinliğin uygulanabilirliği ve farklı gelişim düzeylerine uyarlanabilirliği ile ilişkili olabilir. Bununla birlikte, zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin müzik eğitiminde yalnızca söyleme becerilerine odaklanılması, diğer müziksel alanların araştırma kapsamının dışında kalmasına neden olabilir. Araştırmada müziksel algı alanının en az çalışılan konu başlığı olarak belirlenmesi, bu açıdan dikkat çekici bir bulgudur. Müziksel algı; sesleri ayırt etme, ritmik ve melodik özellikleri fark etme, müzikal uyaranlara tepki verme ve müziksel dinleme süreçleri gibi çeşitli boyutlarla ele alınabilir. Dolayısıyla gelecekteki araştırmalarda müziksel algının farklı boyutlarının, öğrencilerin bireysel özellikleri ve gelişim düzeyleri dikkate alınarak incelenmesi önem taşımaktadır.

Program geliştirme alanındaki çalışmaların sayısal olarak öne çıkması ise zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin eğitim gereksinimlerine uygun müzik öğretim programlarının hazırlanmasına duyulan ihtiyacı göstermektedir. Müzik eğitimi programlarının öğrencilerin bireysel farklılıklarına, gelişim düzeylerine, ilgi alanlarına ve öğrenme hızlarına göre uyarlanması, öğretim sürecinin etkililiği açısından önemlidir. Çakır Doğan (2011) tarafından ortaya konulan program modeli önerisi de bu bağlamda değerlendirilebilir. Bununla birlikte, geliştirilen programların farklı öğrenci gruplarında uygulanması, etkililiklerinin izlenmesi ve uzun vadeli sonuçlarının değerlendirilmesi, program geliştirme çalışmalarının niteliğinin artırılmasına katkı sağlayacaktır.

Araştırmada hareket ve oyun ile ritim vurma alanlarının da tez konusu olarak ele alındığı görülmektedir. Bu alanlar, müzik eğitiminin öğrencilerin bedensel katılımını ve etkinliklere aktif olarak dahil olmalarını destekleyebilecek yönleri bakımından önem taşımaktadır. Başar (2016) ve Karagöz (2019) tarafından

yürütülen çalışmaların sonuçları da ses, ritim, hareket ve müziksel uygulamaların farklı gelişim alanlarıyla ilişkisini ortaya koymaktadır. Ancak bu tür uygulamaların etkililiğinin değerlendirilmesinde yalnızca gözleme dayalı sonuçların değil, mümkün olduğunda geçerli ve güvenilir ölçme araçlarıyla elde edilen verilerin de kullanılması gerekmektedir. Böylece müziksel etkinliklerin öğrencilerin gelişimine ilişkin katkıları daha sistematik biçimde değerlendirilebilir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, araştırmanın bulguları zihinsel yetersizliği olan bireylerin müzik eğitime yönelik lisansüstü çalışmaların eğitimsel uygulamalar ve belirli müziksel etkinlikler etrafında yoğunlaştığını göstermektedir. Bununla birlikte, müziksel yaratıcılık, çalgı çalma becerileri, müziksel algının farklı boyutları, bireyselleştirilmiş müzik öğretimi ve farklı yetersizlik düzeylerine göre uyarlanmış programlar gibi alanlarda yeni araştırmalara gereksinim bulunmaktadır. Özellikle farklı araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı, katılımcıların gelişim düzeylerinin ayrıntılı biçimde tanımlandığı ve uygulamaların sürekliliğinin izlendiği çalışmalar, alanın bilimsel temellerinin güçlendirilmesine katkı sağlayabilir.

Sonuç olarak, bu araştırma kapsamında incelenen lisansüstü tezler, zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin müzik eğitime ilişkin akademik çalışmaların belirli bir birikim oluşturduğunu; ancak konu, yöntem ve uygulama çeşitliliği bakımından geliştirilebilecek yönlerin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Müzik eğitiminin öğrencilerin müziksel gelişimlerinin yanı sıra sosyal, iletişimsel ve diğer gelişimsel gereksinimleriyle ilişkili olarak ele alınması, özel eğitim alanında çalışan eğitimciler ve müzik öğretmenleri açısından önem taşımaktadır. Gelecekte yapılacak araştırmaların öğrencilerin bireysel farklılıklarını temel alan, farklı müziksel etkinlikleri kapsayan ve uygulamaların etkililiğini bilimsel ölçütlerle değerlendiren bir anlayışla yürütülmesi, zihinsel yetersizliği olan bireylerin müzik eğitime yönelik akademik literatürün gelişmesine katkı sağlayacaktır.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan inceleme sonucunda, zihinsel yetersizliği bulunan öğrencilerin müzik eğitime yönelik lisansüstü tezlerin çoğunluğunun yüksek lisans düzeyinde ve eğitim amaçlı gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Tezlerde deneysel ve betimsel araştırma yöntemlerinin genel olarak birbirine yakın oranlarda kullanıldığı; bununla birlikte yüksek lisans tezlerinde deneysel, doktora tezlerinde ise betimsel yöntemlerin daha fazla tercih edildiği görülmüştür. Ayrıca 2010 yılı sonrasında

bu alanda gerçekleştirilen tezlerin sayısında artış olduğu ve yüksek lisans tezlerinin doktora tezlerinden daha fazla olduğu belirlenmiştir.

İncelenen tezlerin konu alanları dinleme, söyleme, ritim, hareket ve oyun, müziksel algı ve program geliştirme başlıklarında yoğunlaşmaktadır. Bu alanlar içerisinde özellikle şarkı söyleme ve program geliştirme konularının daha fazla çalışıldığı, müziksel algıya yönelik çalışmaların ise daha sınırlı kaldığı görülmüştür.

Elde edilen bulgular sonucunda yapılan çalışmaların her ne kadar son yıllarda sayı olarak daha fazla arttığı görülsede yeterli olmadığı düşünülmektedir. Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin müzik eğitimleriyle ilgili çalışılmamış birçok konu ve yöntem bulunmaktadır. Yapılacak yeni lisansüstü tezlerde çalışılacak evren örneklemelerin yetersizlik derecelerine göre düzenlenerek müziksel yaratıcılık, çalgı çalma becerileri amaç ya da araç olarak kullanılabilir. Sahada görev yapan ya da yapacak müzik öğretmenleri ve adaylarına rehberlik etmesi açısından daha fazla etkinliğe de ihtiyaç duyulmaktadır. Rehabilitasyon ve tedavi amaçlı çalışmaların artmasının bu bireylerin günlük yaşamlarını kolaylaştırmak için önemli bir araç olacağı ve bilişsel açıdan bu bireylere faydalarının kanıtlanmasının büyük önem taşıdığı sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Aharoni, R. (2017). Music therapy in schools: Working with children of all ages in mainstream and special education [Book review]. *Music Therapy Perspectives*, 35(1), 99-100. <https://doi.org/10.1093/mtp/miv012>
- Aktaş, S. M. (2022). *Zihinsel yetersizliği olan bireylerde şarkı öğretiminin konuşma becerilerine etkisi* [Doktora tezi, İnönü Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Başar, Ş. (2016). *6-12 yaş orta-ağır zihinsel geriliği olan çocuklarda ses, ritim ve hareket uygulamaları* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Çakır Doğan, C. (2011). *Türkiye'deki ilköğretim düzeyindeki eğitilebilir zihinsel engelliler için müzik eğitiminin durumu ve öğretim programı model önerisi* [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Gündüz, K. (2019). *Ortaokul düzeyinde öğrenim gören özel gereksinimli çocuklarda müzikli materyallerin ilköğretilere ve müziksel gelişime etkisi*

- [Yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kaleci, Z. (2017). *Zihinsel yetersizlik gösteren bireylerin Orff çalgıları yolu ile müzik becerileri öğretimi üzerine bir inceleme* [Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Karagöz, M. (2019). *Ritim içerikli müziksel uygulamaların orta ve ağır düzey zihinsel engelli bireylerin davranışları üzerindeki etkileri* [Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Karataş Bezdüz, R. (1996). *Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklar ilköğretim müzik dersi öğretim programının incelenmesi ve değerlendirilmesi* [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kurt, G. (2006). *Zihinsel engelli çocuklarda müzik dinlemenin öğrenme üzerindeki etkisi* [Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Özsağır, A. (2017). *Dini musiki uygulamalarının hafif zihinsel engelli çocukların öz saygısına olan etkisi* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Öziskender Flinn, G. (2020). *Hareket ve oyun temelli yapılan müzik eğitiminin zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerin müzikal becerilerine etkisi* [Doktora tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Şakalar, G. Y. (2017). *Türkiye’de eğitilebilir zihinsel engelli çocukların özel eğitim müzik derslerinde kullanılabilecek bir bilgisayar destekli müzik ders modülü tasarımı (İstanbul örneği)* [Doktora tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Sutela, K., Juntunen, M.-L., & Ojala, J. (2016). Inclusive music education: The potential of the Dalcroze approach for students with special educational needs. *Approaches: An Interdisciplinary Journal of Music Therapy*, 8(2), 179-188. <https://doi.org/10.56883/aijmt.2016.340>
- Uslu, M. (2009). Müzik eğitiminin kişilik ve sosyal gelişme açısından değerlendirilmesi. *ICANAS*, 38(2), 811-826.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Yılma, G. (2010). *Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda müziksel algının ölçülmesi ve değerlendirilmesi* [Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

EXTENDED ABSTRACT

Purpose: The purpose of this study is to examine postgraduate theses conducted in Türkiye in the field of music education for students with intellectual disabilities and to identify general trends in terms of thesis type, publication year, research purpose, research methodology, and area of study. Music education may provide opportunities for students with intellectual disabilities to develop musical skills while also supporting participation, communication, social interaction, movement, and self-expression. Although postgraduate studies have been conducted on different aspects of music education for this population, the existing research needs to be evaluated collectively in order to identify the areas that have been emphasized and those that require further investigation. Accordingly, this study aims to provide a descriptive overview of the postgraduate research conducted in Türkiye and to offer suggestions for future research and practice.

Method: The study was designed within a qualitative research approach and employed document analysis. The research sample consisted of 12 postgraduate theses accessed through the National Thesis Center of the Council of Higher Education in Türkiye. During the literature-search process, different combinations of the Turkish and English keywords related to “intellectual disability,” “music,” and “music education” were used. Theses that were directly related to the purpose and scope of the study and that represented primary sources were included in the analysis. The documents were examined according to five main categories: thesis type, publication year, research purpose, research methodology, and area of study. A coding guide and checklist were developed by the researchers to ensure systematic examination of the theses. The documents were reviewed by three researchers, and the coding results were compared. In cases of disagreement, the relevant documents were reconsidered through discussion and consensus. The data were analyzed descriptively and presented through frequencies, percentages, and thematic classifications.

Findings: The findings indicated that nine of the 12 theses (75%) were master’s theses, whereas three (25%) were doctoral dissertations. In terms of publication years, the studies were concentrated mainly in the period between 2010 and 2019. Although master’s theses were identified before 2010, doctoral dissertations became visible in the dataset after 2010. Regarding research purposes, educationally oriented studies were more common than studies focusing on

rehabilitation and treatment. Nine theses primarily addressed educational purposes, while three focused on rehabilitation or treatment-related objectives. Experimental and descriptive approaches were equally represented in the overall dataset, with six studies using experimental methods and six using descriptive methods. However, the distribution differed according to thesis type: experimental methods were more common in master's theses, whereas descriptive methods were more frequently used in doctoral dissertations. The areas of study included listening, singing, rhythm performance, movement and play, musical perception, and curriculum development. Singing and curriculum development were among the most frequently addressed areas, while musical perception received comparatively limited attention.

Discussion and Results: The findings suggest that postgraduate research on music education for students with intellectual disabilities in Türkiye has developed a research base but remains limited in terms of the number and diversity of studies. The predominance of master's theses may indicate that the field has been addressed more frequently through graduate-level applied studies than through extensive doctoral research. The concentration of studies on educational purposes is consistent with the role of music education in supporting musical participation and adapting learning experiences to students' developmental and educational needs. At the same time, the relatively limited number of rehabilitation- and treatment-oriented studies indicates a need for carefully designed research that distinguishes educational aims from therapeutic aims and clearly defines the professional and methodological framework of each application.

The prominence of singing and curriculum development suggests that researchers have primarily focused on accessible musical activities and the design of educational processes appropriate to students with intellectual disabilities. However, the limited attention given to musical perception points to a need for further research into auditory discrimination, rhythmic and melodic awareness, musical responsiveness, and other dimensions of musical cognition. Future postgraduate studies should also examine musical creativity, instrumental performance, individualized music instruction, movement-based activities, and technology-supported learning. Research designs involving larger and more clearly defined participant groups, validated assessment tools, longer intervention periods, and follow-up measurements may provide stronger evidence regarding the effectiveness and sustainability of music education practices. Overall, systematic and multidimensional research may contribute to the development of inclusive, evidence-informed music education practices for students with intellectual disabilities.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansman Bilgileri

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Yapay Zekâ Kullanımı Bildirimi

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanması için herhangi bir yapay zekâ aracından faydalanılmamıştır.